

ÂŞIK MİKAYIL AZAFLI'NIN AZERBAYCAN ÂŞIK EDEBİYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

The Place and Importance of Âşık Mikayıl Azaflı in Azerbaijani Âşık Literature

Doç. Dr. Seher ATMACA

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, Müzik Anasanat Dalı, Kahramanmaraş, Türkiye.
zseher@gmail.com

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received
07.08.2025

Kabul/Accepted
30.09.2025

Öz

21. yüzyıl Azerbaycan âşık edebiyatının en önemli temsilcileri arasında yer alan ve asıl adı Mikayıl Cabbar oğlu Zeynalov olan Mikayıl Azaflı, Azerbaycan'ın Tovuz ili Azaflı köyünde 21 Mart 1924 tarihinde dünyaya gelmiştir. Şiir yazmaya ve saz çalmaya başlamasıyla birlikte köyünün adını mahlas olarak almıştır. 12 Ekim 1990 yılında vefat eden âşık Azaflı, Dirili Gurbani, Abbas Tufarganlı, Sarı Âşık, Hasta Kasım, Âşık Alı, Âşık Elesger, Âşık Şemşir, Hüseyin Bozalğanlı, Âşık Hüseyin Genç, Âşık Penah gibi âşıklarla birlikte anılan bir âşık olmuştur. Âşık Mikayıl Azaflı, Azerbaycan âşık edebiyatında kendi köklerine bağlı, vatan ve millet sevgisiyle dolu, gözünü daldan budaktan esirgemedi sözünü doğru zamanda söylenmesi gerektiği şekilde söyleyebilen hatta bu sözlerinden dolayı da bedel ödemek zorunda kalan bir âşık olmuştur. Mikayıl Azaflı bir yandan âşıklık sanatını icra ederken diğer taraftan da Azerbaycan âşık edebiyatına önemli eserleri ile katkı sunarken aynı zamanda da günümüzde onun adı ile birlikte anılan âşık havaları ile âşık edebiyatına katkı sunmuştur. Bu çalışmamızda Mikayıl Azaflı'nın Azerbaycan âşık edebiyatındaki önemi ve yerinin yanı sıra halka mal olmuş âşık havaları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan âşık edebiyatı, Âşık Mikayıl Azaflı, şiir, âşık havaları, türkü.

Abstract

One of the most important representatives of the 21st century Azerbaijani ash-Sharif literature, Mikayıl Azaflı, whose real name is Mikayıl Cabbar oğlu Zeynalov, was born on March 21, 1924 in the Azaflı village of the Tovuz district of the Ganja province of Azerbaijan. When she started writing poetry and playing the saz, she started using the name of her village as a pen name. He passed away on October 12, 1990. He was an ashik who is remembered together with ashiks such as Azaflı, Dirili Gurbani, Abbas Tufarganlı, Sarı Âşık, Hasta Kasım, Âşık Alı Âşık Elesger, Âşık Şemşir, Hüseyin Bozalğanlı, Âşık Hüseyin Genç, Âşık Penah. In Azerbaijani ashik literature, Ashik Mikayıl Azaflı is a ashik who is full of love for her homeland and nation, attached to her own roots, and who can say her words at the right time and in the right way, without sparing any effort, and even had to pay the price for these words. While Mikayıl Azaflı was practicing the art of minstrelsy on the one hand, she also contributed to the Azerbaijani minstrel literature with her important works on the other hand, and at the same time, she contributed to the minstrel literature with the minstrel tunes that are remembered with her name today. In this study, we will focus on Mikayıl Azaflı's importance and place in Azerbaijani ashik literature as well as her ashik tunes that have become popular.

Keywords: Azerbaijani minstrel literature, Mikayıl Azaflı, poem, minstrel tunes, song.

Atıf/Citation: Atmaca, S. (2025) Âşık Mikayıl Azaflı'nın Azerbaycan âşık edebiyatındaki yeri ve önemi. *Mecmua*, 10(20), 1-15.

Giriş

Dede Korkut'tan günümüze uzanan süreçte, sözün saz eşliğinde ahenkli bir biçimde icra edilmesiyle şekillenen âşıklık sanatı, toplumun duygu ve düşünce dünyasına hitap etmiş; bireylerin hissiyatına tercüman olmuştur. Bu gelenek içerisinde yetişen yüzlerce âşık, ortaya koydukları âşık havalarıyla bu edebiyatın sürekliliğini sağlamış, aynı zamanda kendilerini sürekli yenileyerek günümüz âşık edebiyatının biçimlenmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Türk dünyasında yetişen âşıklar, toylarda, meclislerde ve çeşitli toplumsal etkinliklerde yalnızca insanların hoş vakit geçirmelerini sağlamakla kalmamış; aynı zamanda Türk dilinin, kültürünün ve geleneklerinin yaşatılmasında da önemli roller üstlenmişlerdir. Özellikle Azerbaycan âşıklık geleneğine bakıldığında, bu sanatın temel taşlarını oluşturan âşıkların toplumda saygı gören kimseler oldukları; türkü ve şiirlerinin ise sözlü ve yazılı kültür aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktararak yaşatıldığı görülmektedir.

Azerbaycan âşık edebiyatında Dede Kerem, Sarı Âşık, Gurbani, Hasta Kasım, Valeh, Âşık Alı, Dede Elesger, Dede Şemkir, Hüseyin Bozalganlı, Hüseyin Saraçlı, Dellek Murat, Hasta Hasan, Abbas Tufarganlı ve Mikayıl Azaflı gibi isimler bu geleneğin öncülerinden sayılmaktadır. Söz konusu âşıklar, ustalarından aldıkları derslerden yola çıkarak hem önceki kuşaklara ait âşık havalarını yaşatmışlar hem de kendi üretimleriyle âşıklık geleneğine yeni havalar ve türküler kazandırmışlardır. Dolayısıyla, bir âşığın sahip olduğu usta malı ürünler kadar, kendi özgün becerileriyle oluşturduğu eserler de sanatına üslup, renk ve ahenk katmıştır. Bu nedenle âşıklar, geçmişten günümüze kadar birbirlerini besleyen, taklitten uzak duran ve tekrara düşmemeye özen gösteren, kendi üsluplarını inşa etme çabası içinde olmuşlardır.

Azerbaycan âşık edebiyatının yaşatılması ve kuşaklara aktarılması sürecinde, âşıklar yalnızca icracı kimlikleriyle değil, aynı zamanda bu sanatı sürdüreceği yeni âşıkların yetişmesinde de önemli sorumluluklar üstlenmişlerdir. Bu bağlamda, her âşığın geleneğe kazandırdığı yeni âşık havalarıyla edebiyat içinde özgün bir yere sahip olduğu görülmektedir. Bu köklü gelenek içerisinde önemli bir yere sahip olan âşıklardan biri de Mikayıl Azaflı'dır. 21 Mart 1924 tarihinde Azerbaycan'ın Tovuz ili Azaflı köyünde dünyaya gelen Mikayıl Azaflı, 12 Ekim 1990'da aynı köyde vefat etmiştir. Asıl adı Mikayıl Cabbaroğlu Zeynalov olan sanatçı, doğduğu köyün adını mahlas olarak kullanmış; âşıklar arasında ise "Qoca Qartal" Qoca-Yaşlı. Qartal-Kartal uzun ömür yaşayan kuş olduğu için Azerbaycan yöresinde akil ve yaşlı insan için bu deyiimi kullanırlar.

Şiirlerinde Türklük bilinci ve vatan sevgisini merkeze alan Mikayıl Azaflı, Sovyetler Birliği döneminin baskıcı tutumlarından dolayı sanatını büyük zorluklarla icra etmiş; komünist ideolojiye boyun eğmediği için çeşitli baskılara maruz kalmış, hapis cezasına çarptırılmış ve gözetim altında tutulmuştur. Ali Kafkasyalı'nın (1996) bildirdiğine göre, Azaflı; Âşık Esat ve Âşık Yusuf'tan aldığı saz eğitiminin yanı sıra, şair Samet Vurgun'un önerisiyle Âşık Mirza Bayramov'dan da ders alarak âşıklık sanatında kendisini geliştirmiştir.

Bu çalışmada, Azerbaycan âşıklık geleneği çerçevesinde, başta Azerbaycan'da yayımlanan kitaplar ve makaleler olmak üzere çeşitli kaynaklar taranarak "Koca Kartal" lakabıyla tanınan Âşık Mikayıl Azaflı'nın bazı halk şairleri ve âşıklarla yapmış olduğu atışmalar (deyişmeler) incelenmiş; yaşadığı dönemde ve ölümünün ardından farklı âşıklar tarafından türküler olarak okunmaya başlanan şiirleri tespit edilmiştir. Ayrıca, Mikayıl Azaflı'nın âşık edebiyatına kazandırdığı âşık havaları ile onun şiirlerine farklı âşıklar tarafından bestelenen havalar da bu bağlamda değerlendirilmiştir.

1. Azerbaycan'da Âşık ve Âşıklık Geleneği

Azerbaycan'da âşıklık geleneği, farklı bölgelerde yaşayan âşıkların icra tarzları, okuma biçimleri ve saz çalma üslupları doğrultusunda kendi ekollerini oluşturmalarıyla birlikte zenginleşmiştir. Bu farklılıklar zamanla "âşık mektepleri" kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu mekteplerde yetişen âşıklar, toplum tarafından usta âşık olarak kabul edilmiştir. Meclislerde ve toylarda saz eşliğinde şiir söyleyen, türküler icra eden ve halkı eğlendiren âşıklar, halkın gözünde değerli sanatçılar olarak görülmüştür. Âşıkların yer almadığı bir meclisler eksik sayılmış, âşıksız toylar ise eksik kabul edilmiştir. Âşıklık sanatı, Türk dünyasının ortak manevi değerlerinden biridir. İlk zamanlarda üç telli kopuzla icra edilmeye başlanan bu geleneksel sanat, zamanla "âşıklık sanatı"

olarak adlandırılmış ve bu sanatı icra eden kişilere “âşık” denilmiştir. Kopuz ise zaman içerisinde gelişen telli çalgılarla yer değiştirmiş, günümüzde “saz” adıyla anılarak varlığını sürdürmüştür.

Türk halk şiirinin tarihsel süreç içerisinde gelişiminde âşıkların büyük bir rolü olmuştur. Şairler ile âşıklar arasında karşılıklı bir etkileşim oluşmuş, bu etkileşim halk edebiyatının gelişimine katkı sağlamıştır. İmamverdiyev (2013, s. 20) göre, ozan/âşık sanatı, Türk soylu halklar için ortak manevi bir değer olup, daha çok sözlü kültür yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Bu nedenle âşık destanlarında kullanılan şiir formları, âşık havaları ve anlatım tarzlarının benzerlik göstermesi tesadüf değildir. Âşıklar, icracılık görevlerini yalnızca kendi bölgeleriyle sınırlı tutmamış; farklı şehirlere ve hatta ülkelere giderek sanatlarını icra etmişlerdir. Bu sayede söyledikleri türküler ve anlattıkları destanlar farklı bölgeleri dolaşarak Türk dünyasında kültürel bağların güçlenmesine katkıda bulunmuştur.

Usta âşıklar, üstatlarından öğrendikleri tavır, hava, destan anlatımı, deyişme (atışma) ve şiir söyleme gibi sanatsal unsurları sonraki kuşaklara aktarmak için çaba göstermişlerdir. Bu bağlamda âşıklık geleneğinde usta-çırak ilişkisi, baba-oğul ilişkisi kadar önemli görülmüştür. Toplum tarafından bir âşığın saygınlığı, ustasının kimliğiyle doğrudan ilişkilendirilmiş; saygın bir âşığın çırağı olmak onur sayılmıştır. Usta âşık, çıraklarını özenle seçmiş; sanatın inceliklerini öğretmeden önce onları belirli sınavlara tabi tutmuştur. Boratav, bu aktarımı âşıklara yüklenmiş bir görev olarak tanımlar: “Âşık hem yaratıcı bir sanatçıdır hem de icracıdır; yazdığı şiiri, türküyü okur ancak hem çağdaş hem de geçmiş âşıkların edebi mirasını kuşaktan kuşağa aktarma sorumluluğunu da taşır” (Boratav, 1966, s. 341).

Usta âşıkların üstlendikleri bu sorumluluk, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir görevdir. Çünkü bu sanatın ihmal edilmesi, başka milletlerin kültürel etkisine açık hâle gelmek anlamına geleceği endişesini doğurmuştur. Bu sebeple âşıklar, çıraklarını eksiksiz eğitmek ve zaman zaman sınamak zorunda kalmışlardır. Bir âşığın toplum tarafından kabul görmesi, sevilmesi ve tanınması, toplumun o âşığın duygu ve düşünce dünyasına olan yakınlığı ile doğrudan ilişkilidir. Her meslekte olduğu gibi, âşıklıkta da öğrenme, uygulama ve aktarma süreçleri mevcuttur. Bu süreç tamamlanmadan usta, çırağına mahlas vermemekte, onun meclislerde ve toylarda çalıp söylemesine izin vermemektedir. Bu sanat, bir usta yanında başlayan ve uzun yıllar süren bir öğrenim süreci gerektirmektedir.

Her usta âşık, çırağının kendisini geçmesini ister ve bu doğrultuda onu en iyi şekilde yetiştirmeye çalışır. Hidayetoğlu, usta bir âşıktaki bulunması gereken becerileri sıralarken, bunun herkese nasip olmayacağını vurgular: “Âşık ismini taşıyan sanatkar; koşma, tecnis, geraylı, güzelleme gibi şiir türlerini bilmeli, dudakdeğmez ve raks gibi icra biçimlerini kullanabilmeli; aynı zamanda müzikal kompozisyonlar oluşturup bunları sazla çalabilmelidir. Ancak bu yaratıcılık her âşığa nasip olmaz” (Hidayetoğlu, 1999, s. 5).

Azerbaycan âşık edebiyatının günümüze ulaşmasında birçok usta âşık etkili olmuştur. Bu âşıklar, yalnızca yaşadıkları bölgelerde değil, farklı bölgelerde de sanatlarını icra etmiş, zaman zaman karşılaşmalar düzenleyerek sanatlarını geliştirmişlerdir. Atmaca'ya göre (2017, s. 263) usta âşıkların yoğunlukta olduğu bölgeler bu sanatı öğrenmek isteyenlerin ilgi odağı olmuş; bu durum zamanla Gencebasar, Borçalı, Göyçe, Dereleyez, Derbend, Nahçıvan, Garadağ, Urmiye, Zencan, Horasan, Seve, Gaşgay, İrevan, Çıldır ve Şirvan gibi bölgelerin âşık muhitleri olarak tanınmasına yol açmıştır.

Âşıklar, şifahi kültürün oluşmasında öncü bireyler olarak görülmüş, bulundukları her bölgede özel bir dinleyici kitlesine sahip olmuşlardır. Bu dinleyiciler aracılığıyla türkülerin, destanların farklı bölgelerdeki insanlara ulaşmalarına katkı sağlayarak kültürün geleneğin kuşaktan kuşağa aktarımı sağlamışlardır. Guliyev'e göre (2016, s. 262) Azerbaycan âşık edebiyatı, halkın örf, âdet, tarih, kültür ve yaşam biçimlerinin araştırılmasında ve tanıtılmasında önemli bir yere sahiptir. Saz ve müzik birlikteliği ise âşık muhitlerinin şekillenmesinde belirleyici bir unsur olmuştur.

Ulaşım ve haberleşme imkânlarının sınırlı olduğu dönemlerde âşıklar, toyların ve meclislerin olmazsa olmazı sanatçıları hâline gelmiştir. Hatta bu tür etkinliklerin tarihleri, âşıkların programlarına göre belirlenmiştir. Bu gelenek günümüzde de özellikle taşrada devam etmektedir. Azerbaycan'da meclislerde ve toylarda âşık bulundurmak, ev sahibi açısından göz ardı edilemeyecek bir sorumluluk olarak kabul edilmektedir. Rahimova'ya göre (2010, s. 142) Âşıklık sanatı, Azerbaycan halkının sanat anlayışında toplumsal kimliğin önemli bir unsuru olmayı sürdürmektedir. Bu sanatın

temel konularını sevgi, tabiat güzelliği, insan ve onun eylemleri oluşturmaktadır. Âşık sanatı, doğaçlama unsurlar içermekle birlikte, teatral biçimde ve hafif bir tonla icra edilmektedir.

Türkiye’de âşıklar sanatlarını oturarak, dizlerine sazlarını alarak icra ederken, Azerbaycan’da âşıklar genellikle ayakta, sazlarını omuzlarına asarak ve gerektiğinde hareketli bir biçimde çalıp söylemektedirler. Bu fark, icra tarzının gelenekle nasıl şekillendiğini ve âşıkların performansına nasıl yansıdığını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

2. Âşık Mikayıl Azaflı'nın Hayatında Önemli Bir Kesit

Tarihin her döneminde âşıklara sahip çıkan kurumlar ve kişiler olmuştur. Bu desteklerin temel amacı, âşıkların sanatlarını daha iyi icra edebilmeleri için onlara maddi ve manevi yardım sağlamaktır. Şimşek’e (2022, s. 221-224) göre, 19. yüzyılın sonlarına doğru Bolşevik Devrimi ile birlikte Rusya hâkimiyetindeki Türk toplulukları, sanatlarını belirli şartlar altında icra etmek zorunda kalmıştır. Komünist ideolojiye dayanan baskıcı rejim, âşıkları kendi amaçları doğrultusunda kullanmış, toplum tarafından sevilen ve sayılan âşıkları halk önderleri olarak öne sürüp yönlendirmiştir.

Azerbaycan toplumunda özellikle kırsal kesimlerde âşıklık sanatını yaşatan âşıklar, rejimin himayesi altında halkı dönüştürmek ve rejimin devamını sağlamak amacıyla bir araç olarak değerlendirilmiştir. Bu sistem kapsamında, âşıkların büyük bir kısmı estetik kaygıdan uzak, kafiye benzerliklerine dayanan basit şiirler söylemeye başlamış; rejimin değerleri, âşık şiirlerinde işlenerek ideolojik amaçlara hizmet etmiştir. Akman’a (2008, s. 182-183) göre ise Sovyet ideolojisinin temel hedeflerinden biri olan komünizmin halka daha etkili biçimde aktarılması için geleneksel halk sanatçıları olan âşıklara yeni toplumsal roller yüklenmiştir. Buna göre âşıklar yalnızca sözlü kültürün taşıyıcıları değil, aynı zamanda “tebligatçı”, “öğretmen” ve “terbiyeci” kimlikleriyle halkı sosyalist idealler doğrultusunda yönlendiren bireyler olarak görülmüştür. Bu yeni görev tanımları, dönemin resmî raporları ve kurultay kararlarında da açıkça ifade edilmiştir. Özellikle 5 Mayıs 1928’de düzenlenen I. Âşıklar Kurultayı, âşıkların yeni dönemde üstlenecekleri işlevlerin belirlenmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Azerbaycan’da gerçekleşen bu toplantıya yaklaşık 150 âşık katılmış ve burada sosyalizmin inşasında halk sanatçılarının tebligatçı olarak önemli bir rolü olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca bu sanatçılara gereken desteğin verilmesi ve faaliyetlerinin örgütlü biçimde yürütülmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Böylece âşıklar, Sovyet ideolojisine uyumlu yeni rollerle toplumsal dönüşümün araçları hâline getirilmiştir.

Bolşevik iktidarı sonrası komünizmin yayılmasını hızlandırmak amacıyla yürütülen kültürel yozlaştırma çalışmaları da devam etmiştir. Bu süreçte âşıklar, mevcut yönetimin ideolojisini halka anlatmak üzere etkin bir şekilde kullanılmıştır. Ali Kafkasyalı’ya göre (1993, s. 10) Azerbaycan’ın farklı bölgelerinden gelen âşıkların katılımıyla düzenlenen bir toplantının amacının, geleneksel âşık edebiyatının klasik temalarının sürdürülmesi değil, sosyalist anlayışın halk arasında yaygınlaştırılması olduğunu belirtir. Bu doğrultuda âşıkların şiirlerinde sosyalizmin ilkelerine uygun içeriklere yer verilmesi hedeflenmiş ve böylece kültürel dönüşüm sürecinde âşıkların aktif araçlar hâline getirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Azerbaycan’ın hemen her il ve ilçesinde Âşıklar Birliği şubeleri kurulmuş; bu birlikler aracılığıyla âşıkların halk üzerindeki etkisinden faydalanılarak sosyalist düşüncenin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Dolayısıyla, bazı âşıklar devletin ideolojik politikaları doğrultusunda bilinçli bir şekilde yönlendirilmiş ve yeni rejimin kültürel temsilcileri konumuna getirilmiştir.

Kafkasyalı’ya (2007, s. 158) göre, Mikayıl Azaflı bu zorluklara rağmen yaşam mücadelesi veren bir âşık olarak öne çıkmıştır. Diğer birçok âşık gibi o da sadece kişisel değil, halk adına meseleleri gündeme getirmiş, diktatör rejimin baskılarına karşı durarak toplumun sesi olma bilinciyle hareket etmiş ve her dönemde baskı ve zulümlere karşı çıkmaktan geri durmamıştır. Azaflı’nın zorluklarla ilk karşılaşması, ortaokuldayken sınıf öğretmeninin Stalin’in resmini çizmesini istemesiyle olmuştur. Stalin’e yönelik bu talihsiz olay nedeniyle hapse atılması hayatında derin izler bırakmıştır. Vatanına, milletine ve diline bağlılığıyla bilinen Mikayıl Azaflı, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri döneminde sabıkalı ilan edilmiştir. Bu olayı kendisi şu şekilde anlatır:

“Sınıfta resim dersi yapıyorduk, öğretmenimiz o zamanki devlet başkanı Stalin’in resmini çizmemizi istedi. Çalışmalarımızı bitirmek üzereyken resmimin üzerine mürekkep döküldü. Bu hadise üzerine beni mahkemeye götürdüler, ‘Stalin’in

resmini üzerine kasıtlı olarak döktün, niçin döktün, sana kim öğretti?’ gibi sorularla yargıladılar. Suçlu bulunarak hapsedildim. Bir yolunu bularak kaçtım. Hayli zaman Gence ve Karabağ bölgelerinde firar ettim. Sonra yakalanarak tekrar hapsedildim” (Kafkasyalı, 1996, s. 26).

Azaflı, meclislerde ve toylarda hakkı haykıran bir âşık olarak tanınmıştır. Katıldığı bir toplantıda Seyit Bende'nin bir şiirini okuması sebebiyle üzerindeki takibatlar artmış ve sonunda “evinde silah saklamak” suçlamasıyla dört yıl hapis cezası almıştır. Hapiste olduğu dönemde kaleme aldığı “Ağarmayın ay saçlarım amandı”, “Bülbül”, “O menem”, “Deyemmerem”, “Benzer”, “Sen deme”, “Döndü körpelerin qana yaşları” gibi koşmaları halk arasında destanlaşmıştır. Hapiste yazdığı şiirlerden birinde içinde bulunduğu durumu şu dizelerle dile getirmiştir:

“Düştük zindanların kan kucağına
Kaldık hısım kardeş elden aralı
Kalp nasıl dayansın hicran dağına
Gönül yardan, kâkül saçtan aralı

Azaflı'yam yaman ağrıyor canım
Taştandır döseğim çürüyor yanım
Sualsiz günahsız döküldü kanım
Geçemedim fitne felden aralı” (Gafarlı, 2024, s. 173).

3. Mikayıl Azaflı'nın Atışma/Deyişme Örnekleri

Atışma veya deyişme, Azerbaycan âşıkları arasında oldukça yaygın olan ve sözlü edebiyatın önemli bir parçasını oluşturan karşılıklı söyleşme biçimidir. Bu edebi tür, âşıkların hem teknik ustalıklarını hem de yaratıcılıklarını ortaya koydukları bir yarışma niteliği taşır. Atışmalar, genellikle dinleyicilerden birinin ya da âşıkların kendilerinden birinin başlattığı “ayak” adı verilen şiir dizeleri veya mısralar üzerine kuruludur. Atışmaya başlayan âşık bu ayakla bir tema, duygu veya fikir ortaya koyar; ardından karşı taraf, bu temaya uygun olarak ve aynı hece ölçüsü kuralları çerçevesinde cevap verir.

Atışma süreci, her iki tarafın da karşılıklı olarak şiirsel söylevde bulunmasıyla devam eder. Burada önemli olan, belirlenen hece ölçüsüne sadık kalmak, aynı zamanda da anlamlı ve etkileyici bir karşılık verebilmektir. İlginç bir durum olarak, eğer karşı âşık, açılan ayağa farklı bir hece ölçüsüyle yeni bir ayakla karşılık verirse, diğer taraf da bu yeni ölçüye uyarak atışmayı sürdürmek zorundadır. Bu durum, atışmanın dinamik ve esnek bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Atışmalar sadece teknik bir yarışma olmayıp, aynı zamanda âşıklar arasındaki sosyal ve kültürel ilişkilerin pekişmesine de hizmet eder. Bu karşılıklı şiir söyleşme biçimi, hem dinleyicilerin ilgisini çeker hem de âşıklar arasında saygı, dostluk ve rekabet ortamı yaratır. Ayrıca, atışmalar sırasında kullanılan dil, mecazlar ve sanatsal anlatım teknikleri, halkın kültürel hafızasının ve dil zenginliğinin korunmasına önemli katkılar sunar. Bu nedenle, atışma/deyişme, Azerbaycan âşık edebiyatının hem biçim hem de içerik bakımından gelişmesinde merkezi bir role sahiptir.

Âşık Mikayıl Azaflı'nın Âşık Narınc Hatun haricinde yapmış olduğu atışmaları çağdaşı olduğu Azerbaycan halk şairleri olan Hüseyin Arif, Molla Ahmed, Rasim Kerimli, Zeki İslam, Paşa Salahlı, Müzaffer Şükürve Zelimhan Yakup ile yapmıştır.

Hüseyin Arif (Hüseyin Camal oğlu Hüseyinzade) (1924-1992) Azerbaycan Âşıklar Birliğinin 1984-1992 yılları arasında başkanlığını yapmıştır.

Azaflı Mikayıl ile Hüseyin Arif'in deyişmesi:

“Hüseyin Arif:

Âşık dostum, bu dünyada,
Biri gülmez, biri güler.
Var-yokunu yar-yoldaşla,
Biri böler, biri bölmez.

Mikayıl Azaflı:

Şair gardaş, yahşıları,
Nadan bilmez, ganan bilir.
Varı-yohu, heyri-şeri,
Danan bilmez, anan bilir.

Hüseyn Arif:

Hüseyn doğmadı sene,
Sanattan söz düşdü yine.
Çokdu döyen sinesine,
Biri ölmez, biri öler.

Mikayıl Azaflı:

Azaflı'nın hörmətini,
Asıl bilir kıymətini.
Söz-sanatın kudretini,

Her can bilmez, duyan bilir" (Qasımlı vd, 2022, s. 417-419).

Molla Ahmed Tovuz bölgesinde tanınmış bir halk şairi olmuş doğum ve ölüm tarihi bilinmemekle birlikte Mikayıl Azaflı ile aynı çağda yaşamış bir şairdir. Azaflı ile değişik zamanlarda dört deyişme yapmıştır.

Molla Ahmed ile Mikayıl Azaflı'nın 1. Deyişmesi:

“Molla Ahmed:

Dolanan gerdişdi, necedi peri,
Necesi ireli, necesi geri?
Harada kurulub carkın devvarı,
Onun yazısında nece mana var?

Mikayıl Azaflı:

Dolanan gerdişdir, on dörttür peri,
Yeddisi gökteydedir, yeddisi yeri.
Nuh'un deryasında carkın devvarı
Onun yazısında yeddi mana var.

Molla Ahmed:

Devr edip dünyanın dolan etrafın,
Ne üste kurulmuş, orada ne var?
Ezel elde neçe millet yarandı,
Neçesi afzeldi, neçe günahkâr?

Mikayıl Azaflı:

Dünya dövrü, derya çarkı cazibe,
Mah üste kurulup, orada bu var.
Yetmiş iki millet yarandı ezel,
Beş, yeddi afzeldi, yeddi günahkâr” (Qasımlı vd, 2022, s. 419-421).

Rasim Kerimli, Azərbaycan'ın Tovuz ilçesi Düz Kırıklı (1932-1996) Âşık Nağı'nın yanında yetişmiştir.

Mikayıl Azaflı'nın Rasim Kerimli ile deyişmesi:

“Rasim Kerimli:

Adam var can verir mala, devlete,
Adam var el üçün, mahal üçündü.
Her sözüm-sohbetim yüreklerdeki.
Bin bir gizli kalmış sual üçündü.

7

Azaflı Mikayıl:

Adam var beşerin eyer çarkını,
Adam var kanun'çün, hakk kal üçündür.
Şairde ince söz, âlimde elmi,
Ancak taş terazi bakkal üçündür.

Rasim Kerimli:

Rasim, kalp odur ki, el üçün yanar,
Âlem şulesinden nura boyanar.
Bazen saksağan da, serçe de konar,
Ancak dağ zirvesi kartal üçündü.

Azaflı Mikayıl:

Azaflı, kartalı sar kuş didibdi,
Saksağan münecim, karga edibdi.
Aclıktan, yoklukdan zahmet gedibdi.

Hayatın esası taht gal üçündü" (Qasımlı vd, 2022, s. 425-427).

Zeki İslam (Zeki İslam oğlu Yusifov) (1939-2018) halk şairi

Zeki İslam ile Mikayıl Azaflı'nın deyişmesi:

“Zeki İslam:

Âdemle Havva'ya kismet olmadı,

Şeytan dedi, ye buğdanı çiy indi.

Atam nale çekdi, anam ağladı.

O, cennetten bir az bele çiy indi.

Mikayıl Azaflı:

Âdem'e Havva'ya kismet olmayan,

Ana südü çiy yeyilmiş, çiy indi.

Babamla nenemi şeytan aldadıb,

Buğda verib, deyib yeyin çiy indi.

Zeki İslam:

Dünyaya düz bakar fikri halallar,

Halalca kardaşlar dava salarlar.

Zeki İslam, senden haber alarlar,

Sözün bişir, danışmaynan çiy indi.

Mikayıl Azaflı:

Ekizler de anasını emende,

Dava salar dalaşarlar o demde.

Azaflı'yam, ağlamışam, bil ben de,

Anam demiş, em südümden çiy indi" (Qasımlı vd, 2022, s. 427-428).

Paşa Salahlı (Paşa Yunus oğlu Paşayev (1924-1987) halk şairi

Paşa Salahlı ile Mikayıl Azaflı'nın deyişmesi:

“Paşa Salahlı:

Ay Azaflı, bu dünyada,

Ölen kimdi, öldüren kim?

Ömür vaksız gedir bada,

Gülen kimdi, güldüren kim?

Mikayıl Azaflı:

Ay Salahlı, sirri-huda,
Ölen insan, öldüren o.
Zamanında şen, şer, qada,
Gülen insan, güldüren o.

Paşa Salahlı:

Halına yan bir ahılın,
Hakkını ver günahlının.
Kıymetini Salahlı'nın,
Bilen kimdi, bildiren kim?

Mikayıl Azaflı:

Zahmetini Azaflı'nın,
Hürmetini Azaflı'nın,
Kıymetini Azaflı'nın,
Bilen insan, bildiren o" (Qasımlı vd, 2022, s. 428-429).

Müzaffər Şükür (1939-2011) halk şairi

Müzaffər Şükür ile Mikayıl Azaflı'nın deyişmesi:

“Müzəffər Şükür:

Canım, ne yatmısan dünya darında,
Zalımlar gözünü oyan dünyadı.
Çekib çalın-çarpaz dağ üstən dağı,
Tutub dabanından soyan dünyadı.

Mikayıl Azaflı:

Atalar, babalar, akiller demiş,
Gah boşalıb, gah da dolan dünyadı.
Tarihler, dövrənlər, bin yıllar demiş,
Bir düzüne, yüz bin yalan dünyadı.

“Müzəffər Şükür:

O dağlar dözümlü, Müzəffər Şükür,
Bu dünya önündə hər gün diz çökür.

Bir yandan ucaldır, bir yandan sökür,
Ömrü barmak ile sayan dünyadı.

Mikayıl Azaflı:

Azaflı, sırr savab, günah görünmür,
Çox-çox yüreklerde Allah görünmür,
Akşam peyda olan sabah görünmür,
Heç kesim olmayıp kalan dünyada. (Qasımlı vd, 2022, s. 430-431).

Zelimhan Yakup (Zelimhan Yusif oğlu Yaqubov) (1950)-2016) Azərbaycan Âşıklar Birliğı (2008-2015) Başkanlığı ve Azərbaycan milletvekilliğı yapmışdır.

Zelimhan Yakup ile Mikayıl Azaflı'nın deyişmesi:

“Zelimhan Yakub:

Ay bulaq başına telesen, göz-el,
Könlümü elimden al, yavaş yeri.
Terpener (oynar) yerinden dağların mehi,
Sürüşer başından şal, yavaş yeri.

Mikayıl Azaflı:

Güzeller aşkıyla çağlayan şair,
Gocanı da yada sal, yavaş yeri.
Kalbimi kalbine bağlayan şair,
Ay kara saç kaldı çal yavaş yeri.

Zelimhan Yakub:

Senin şöhetini âleme yayır,
Zelimhan özünü behtever sayır.
Kara saçlarından üçce tel ayır,
Sevdiyim havanı çal, yavaş yeri.

Mikayıl Azaflı:

Âşık var ki, bülbül, gül, âşıktı,
Âşık var ki, şirin dil âşıktı,
Azaflı Mikayıl el âşıktı,
Gel onun hemdemi ol yavaş yeri” (Qasımlı vd, 2022, s. 432-433).

Narinc Hatun (Evez kızı Caferova (1930-2000) Azərbaycan'ın önemli bayan âşıklarından birisidir.

1984 yılında tamamen bayan âşık ve şairelerden oluşan “Âşık Peri Meclisi”ni kurmuştur.

Narinc Hatun ile Mikayıl Azaflı'nın 1. Değişmesi

“Mikayıl Azaflı:

Aranda gezdiğim dağda göründü,
Nə yahşı güzərim buraya düşdü.
Zirvelər baş eydi secdəgahıma,
Ele bil kayalar haraya düşdü.

Narinc Hatun:

Her bir günün fərah dolu anı var,
Ömrümün bu günü necə say düşdü.
Ele bil qarşımda baş eydi dağlar,
Aranıma haray düşdü, hay düşdü.

Mikayıl Azaflı:

Getsin Azaflı'nın ahı, nalesi
Yanar vüsəlinə gam şelalesi.
Günəşin nurunda ayın şulesi,
Tezeden doğulub dünyaya düşdü.

Narinc Hatun:

Bu dünyanın gam yüzünü kim diler,
Ağır, yüngül ağırlığın ne biler.
Hatun deyər, zər kadrini zər biler,
Getdi möhnət, sevinc mənə pay düşdü” (Qasımlı vd, 2022, s. 433-434).

4. Mikayıl Azaflı'nın Âşık Havalarına Katkıları

Âşık havaları, saz ve sözün uyum içinde, ahenkli bir şekilde icra edilmesiyle ortaya çıkan türkü okuma biçimidir. Hangi şiirin hangi havaya uygun olduğu belirlenir ve o hava üzerinde yorumlanarak türkü hâline gelir. Zaman içinde âşıklar tarafından geliştirilen bu havalar; uzun hava, barak, bozlak, kırık hava, hoyrat, maya, deyiş, nefes, ilahi gibi farklı isimlerle anılmış sözlü ve ezgisel halk müziğimizin temel taşlarını oluşturmuştur. Günay'ın belirttiği gibi, âşık türkülerinin toplum tarafından kabul görenleri, milli türkü repertuarına dâhil olmuş; yaratıcısı çoğu zaman unutulsa da, bu eserler müzikten öte toplumsal kültür kodlarını ve şifrelerini koruyan önemli yapılar olarak değerlendirilmiştir (Günay, 2011, s. 13).

Yüzyıllardır süregelen bu gelenek, aynı zamanda kültürel belleğimizin gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Tarihten günümüze binlerce âşık, kültürümüzün yaşatılmasında sazı ve sözünü katkı sunmuşlardır. Kendilerinden önceki ustalardan edindikleri bilgi ve becerileri geliştirerek âşıklık sanatının devamlılığını sağlamışlardır. Başlangıçta sadece bir ilgi alanı olan âşıklık, zamanla meslek hâline gelmiş ve birçok âşık geçimlerini bu sanatla kazanmaya başlamıştır. İmamverdiyev'e göre, âşıklar, kendilerinden önce yaşamış meşhur ustaların şiirlerini ve destanlarını ezberlemekle kalmamış, kendi şiirleriyle toylarda ve düğünlerde çalıp

söyleyerek usta âşıkların isimlerini yaşatmışlardır. Kendi sesleri, nefesleri ve avazlarıyla bu kadim söz hazinesinin incilerini, sazın farklı akortlarını yaparak havalara melodik uyum ve ahenk katmışlardır. Bu nedenle âşıklar, zaman içinde kendilerini geliştirerek usta âşıklar arasında anılmak için yoğun çaba sarf etmişlerdir (İmamverdiyev, 2003, s. 149). İsmailov ise âşıklık sanatının temel şartlarını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Söz koşmak, musiki bestelemek ve bunları saz eşliğinde icra etmek; çalınan havaların ahengine uygun hareket etmek; kendinden önceki değerlere sahip çıkmak; aynı zamanda ananeye sadık kalarak çırak yetiştirmektir. Bu şartları yerine getirecek bilgi ve donanımına sahip olmayan âşıklar, ne kendilerinden önceki ustalardan layıkıyla faydalanabilmiş ne de kendilerinden sonra yetişecek olanlara katkı sağlayabilmişlerdir” (İsmailov, 2002, s. 40).

Âşıklar, ustaları ve onların ustalarını tanıyarak, bu büyük ustaların havalarını örnek almış, kendi sanatlarını icra ederken geleneksel ezgi kalıplarına şiirlerini ustaca uygulamışlar. Özarslan'ın da belirttiği gibi,

“Âşıklar şiirlerini geleneksel özellik taşıyan hazır ezgi kalıplarına uygulayarak icra ederler. Manzum söz söylemeye bağlı olarak ortaya çıkan edebî tür ve şekillerin kolay öğrenilebilmesi ve dinleyici üzerinde tesirli olabilmesi, melodi kalıplarının iyi bilinmesine ve müziğin sözle birlikte başarılı bir şekilde kullanılmasına bağlıdır” (Özarslan, 2001, s. 401).

Mikayıl Azaflı, Azerbaycan âşık edebiyatında kendine özgü, nevi şahsına münhasır bir âşık olarak tanınmıştır. Namazov'a göre, Azaflı, âşık sanatını en güzel şekilde icra etmesinin yanı sıra, Âşık Elgesger gibi büyük ustalardan aldığı ilhamla şiirlerini çağdaş bir dille yazmıştır (Namazov, 2013, s. 448). Klasik hece şiiri geleneğinden beslenen Azaflı, tek heceli şiirlerden on altı heceli şiirlere kadar uzanan zengin hece ölçüsü örnekleri sunmuş, hece şiirindeki ustalığını âşıklık sanatında da göstermiştir. Bu nedenle Azaflı, bestesi, notası ve icra şekliyle kendine özgü âşık havalarıyla sanata önemli katkılar sağlamış, saygın bir âşık olarak tanınmıştır.

Âşık havaları icra edilmeden önce, her müzik aletinde olduğu gibi saz akort edilir. Azerbaycan'da âşık havalarının her biri kendine özgü akorduna sahiptir; dolayısıyla âşık, türkü okuyacağı havaya uygun olarak sazını düzenlemek zorundadır. İmamverdiyev, Azerbaycan âşıklarının saz akortunu ana perde ve yardımcı perde olarak iki gruba ayırarak şu perdeleri sıralamıştır: “Ana perde: baş perde, orta perde, şah perde, ayak-divani perde, bayatı perde, ayak şah perde, beçe perde. Yardımcı perdeler: gül perde, yarım perde, kör perde, sağır perde, tifil perde, yetim perde, yastı perde, sefil perde, lal perde” (İmamverdiyev, 2021, s. 125).

Günümüzde Azerbaycan Âşıklar Birliği Başkanı olan Muharrem Kasımlı, “Koca Kartal” lakaplı Azaflı için şunları ifade etmektedir: “Azaflı, klasik âşık geleneğini devam ettiren sanatkârlardandır. Onun icat ettiği ‘Azaflı dübeyti’, ‘Azaflı güzellemesi’, ‘Azaflı sanatı’, ‘Azaflı dünyası’, ‘Azaflı geraylısı’, ‘Azaflı himni (marşı)’, ‘Mikayılı’, ‘Azaflı dağları’, ‘Azaflı bahri’, ‘Mezahiri’, ‘Azaflı muhammesi’, ‘Azaflı gülü’ gibi saz havaları, âşık besteciliğinin değerli örneklerindendir” (Kasımlı, 2020, s. 295).

Âşık Mikayıl Azaflı, hapisten kaçtıktan sonra uzun yıllar dağlarda yaşamak zorunda kalmış, kartalların bakış açısıyla kendisini bir kartal olarak görüp, “Koca Kartal” adlı şiirini yazarak bu unvanı sevenleri tarafından almıştır:

“Koca kartal, ne gezirsin,
Dağlar koynunda, koynunda.
Bala gördüm anasının,
Ağlar koynunda, koynunda.

Niye kalbin karalıbdı,
Gül üstünü har alıbdı,
Şamamalar saralıbdı,
Tağlar koynunda, koynunda.

Bir hekim yara bağlayır,

Bir hekim sinə dağlayır,
Bağban gördüm, kan ağlayır,
Bağlar koynunda, koynunda.

Azaflı, yaz, dile gelmez,
Uçdu sonam, göle gelmez,
Geçen geçti, ele gelmez,
Çağlar koynunda, koynunda” (Kasımlı & Allahmanlı, 2020, s. 536).

Azaflı'nın kendi havası olan “Azaflı Geraylısı”, “Azaflı Dübeyt”, “Baş Sarıtel”, “Şahsarayı” ve “Şirvan Muhammesi” (Rast-Segah-Segah makamlarında) gibi eserleri, Azerbaycan âşık edebiyatının önemli şiirleri arasında yer almaktadır. Günümüz Azerbaycan âşıkları ve çeşitli sanatçılar, Mikayıl Azaflı'nın bu saz havalarını icra etmeye devam etmekte, eserleri halk arasında büyük ilgi görmektedir. Azaflı'nın âşık havalarına kazandırdığı bu eserlerin hangi türküler üzerinde icra edildiği, tablo 1'de detaylı olarak sunulmuştur (Azaflı vd., 2024). Ayrıca Azerbaycan Âşıklar Birliği tarafından yayımlanan bu eserde, Azaflı'nın kendi havalarının yanı sıra Baş Divanı, Osmanlı Divanı, İmran Divanı, Hüseyini, Derviş, Kerem Güzellemesi gibi diğer âşık havalarının da yer aldığı belirtilmiştir.

Tablo 1

Âşık Mikayıl Azaflı'nın Türküleri ve Hangi Havada Okunduğu (Azaflı vd, 2024)

<i>Şiirin Adı</i>	<i>Hangi Hava Üzerinde Okunduğu</i>	<i>Makamı</i>
Zafer Çalsın	Azaflı Himni (Marşı)	Rast
Gitti	Azaflı Sanatı	Şur
Bilmez	Azaflı Sanatı	Şur
Âşığiyım	Azaflı Geraylısı Azaflı Dübeyti	Segah
Azerbaycan	Azaflı Geraylısı Azaflı Dübeyti	Rast -Segah
Koca Kartal	Azaflı Geraylısı Azaflı Dübeyti Şahsarayı	Rast -Segah-Segah
Benim Dünyam	Azaflı Geraylısı Azaflı Dübeyti Şahsarayı	Rast -Segah-Segah
İnsan Oğlu	Azaflı dünyası, Azaflı Dübeyti	Rast -Segah
Âşık	Azaflı Geraylısı Azaflı Dübeyti Şahsarayı	Rast -Segah-Segah
Diyemiyorum	Azaflı Geraylısı Azaflı Dübeyti	Rast -Segah
Beni	Azaflı Dübeyti	Segah
Yürek Seni	Azaflı Geraylısı Azaflı Dübeyti Şahsarayı	Rast -Segah-Segah
Vakti	Azaflı Geraylısı Azaflı Dübeyti Şahsarayı	Rast -Segah-Segah
Gerek	Azaflı Geraylısı Azaflı Dübeyti Şahsarayı	Rast -Segah-Segah
Olmaya	Azaflı Geraylısı Azaflı Dübeyti Şahsarayı	Rast -Segah-Segah
Alır	Azaflı Geraylısı Azaflı Dübeyti Şahsarayı	Rast -Segah-Segah
Ola	Azaflı Geraylısı, Azaflı Dübeyti	Rast -Segah

Ustad	Azaflı Geraylısı, Azaflı Dübeyti	Rast -Segah
Ey Gül	Azaflı Bahri, Azaflı Dübeyti	Rast -Segah
Gurban Olayım	Azaflı Geraylısı, Azaflı Dübeyti	Rast -Segah
Yandım Allah	Azaflı Geraylısı, Azaflı Dübeyti, Şahsarayı	Rast -Segah
Bülbül	Azaflı Geraylısı, Azaflı Dübeyti, Şahsarayı	Rast -Segah
Mahpus	Azaflı Geraylısı, Azaflı Dübeyti, Şahsarayı	Rast -Segah
Benzer	Azaflı Geraylısı, Şahsarayı	Rast-Segah
Ey bivefa	Məzahiri, Azaflı Geraylısı, Azaflı Dübeyti	Segah- Rast- Segah
Gözler	Azaflı Güzellemesi	Segah
Ne Güzel olur	Azaflı Sanatı	Şur

Sonuç

Türk dünyasında âşık edebiyatı incelendiğinde, gerek günümüzde gerekse tarih boyunca âşıklar tarafından belirli bir hava eşliğinde icra edilen türküler, Türk halk müziğinin temel taşlarını oluşturmuştur. Günümüzde bu temel üzerinde yükselen türküler, coğrafi bölgelere göre yorum ve icra tarzında bazı farklılıklar göstermesine rağmen, çıkış noktaları büyük ölçüde aynıdır. Her âşığın ideali, ustasından aldığı bilgi ve tecrübeleri hem kendi hayatında uygulamak hem de yetiştirdiği çırakların bu köklü sanatı sürdürebilmelerini sağlamak suretiyle, gök kubbede silinmez bir iz bırakmaktır.

Azerbaycan âşık edebiyatı, birbirinden değerli yüzlerce âşık yetiştirmiş zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Her âşık, eserlerini kendine özgü ve değerli görse de, asıl değerlendirme, bu eserlerin toplum tarafından benimsenmesi ve sonraki nesillere aktarılmasıyla mümkün olmuştur. Bu bağlamda, ömrünü âşık sanatına adayan, şiirleri ve derlediği destanlar ile halk arasında geniş bir yankı uyandıran, ayrıca bestelediği ve yorumladığı türkülerle “Koca Kartal” unvanını almış Mikayıl Azaflı önemli bir figür olarak ön plana çıkmaktadır.

Mikayıl Azaflı, Azerbaycan âşık edebiyatında âşık havalarının zenginleşmesine önemli katkılar sağlamış bir sanatkârdır. Sayısız âşık havası bestelemiş olmasına rağmen, özellikle “Azaflı Dübeyti” havası (Rast makamı) eşliğinde seslendirdiği “Koca Kartal” türküsü, kendisinden sonra gelen âşıklar tarafından büyük bir saygıyla sahiplenilmiş ve bu eser gelecek kuşaklara armağan edilmiştir. Bir âşığın yaşadığı dönemde ve vefatından sonra eserleriyle varlığını sürdürebilmesi, onun sanatsal büyüklüğünün ve kalıcılığının bir göstergesidir. Azaflı, hapis ve kaçak yaşam dönemlerine rağmen, Azerbaycan âşık edebiyatının zirvesinde yer almış, adeta bir kartal gibi özgürce uçan bir figür olarak kabul edilmiştir.

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY) tarafından Mikayıl Azaflı'nın doğumunun 100. yılı anısına “Mikayıl Azaflı Seçme Şiirleri” yayımlanması ve 17 Mart 2025 tarihinde Azerbaycan Milli İlimler Akademisi tarafından düzenlenen “Koca Kartal Mikayıl Azaflı Sempozyumu” gibi etkinlikler, âşığın kültürel mirasa yaptığı katkının ve toplumdaki saygınlığının en somut göstergelerindendir.

Sonuç olarak, Âşık Mikayıl Azaflı, Azerbaycan âşık edebiyatına kazandırdığı “Azaflı Dübeyti”, “Azaflı Güzellemesi”, “Azaflı Sanatı”, “Azaflı Dünyası”, “Azaflı Geraylısı”, “Azaflı Himni (Marşı)”, “Mikayılı”, “Azaflı Dağları”, “Azaflı Bahri”, “Mezahiri” ve “Azaflı Muhammesi” gibi birbirinden değerli saz havalarıyla, hem sanat alanında hem de kültürel belleğin korunup yaşatılmasında kalıcı bir yer edinmiştir. Bu değerli miras, Mikayıl Azaflı'nın adını Türk dünyasının gök kubbesinde hoş bir

seda olarak ölümsüzleştirmiştir.

Kaynakça

- Akman, E. (2008). *Sovyetler Birliği döneminde Azerbaycan'da folklor politikaları ve çalışmaları (1917-1953)*. Platin Yayınları.
- Axundov, E., Abbaslı, İ. ve İsmailov, H. (2005). *Azerbaycan aşık şiirinden seçmeler*. C.1. Şerq-Qarb
- Atmaca Seher (2017). Göyçe âşık mektebinde Âşık Elesger'in yeri ve önemi üzerinde değerlendirmeler. *International Journal of Language Academy*, 5 (3), 252-264
- Azaflı, G., Nebioğlu, ve Memmetli, A. (2024). *Mikayıl Azaflı ağarmayın ay saçlarım amandı*. Zərdabi Nəşriyat.
- Boratav, P.,N. (1968). Âşık edebiyatı. *Türk Dili Dergisi*, (207).
- Elesger, İ. (2004). *Aşık ələsgər, Əsərləri*. Şərqi-Qərb.
- Gafarlı, E. (2024). *Aşık Mikayıl Azaflı seçme şiirleri*. Ankamat Matbaacılık.
- Guliyev, İ. (2016). Azerbaycan âşık edebiyatı: tarihte ve bugünü. *M. Fuad Köprülü Türkoloji ve Beşeri Bilimler Sempozyumu Bildirileri*. İstanbul.
- Günay, U. (2011). *Türk kültürünün iletişim, bilgi ve kültürel şifre taşıyıcısı olarak âşık edebiyatı, Yaşayan Âşık Sanatı Sempozyum Bildirileri*. Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER) Yayınları.
- Qasımlı, M. (2003). *Ozan aşık sanatı*. Uğur.
- Qasımlı, M. Allahmanlı, M. (2020). *Ustad nəfəsli saz-söz ərməğanı*. Zərdabi Nəşriyat.
- Qasımlı, M., Allahmanlı, M., Məmmədli, A. (2022). Aşık Deyişmeleri, ADMİU.
- Hidayetoğlu, N. (1999). *Âşık garip azerbaycan halk destanları*. Türksesi Matbaacılık.
- Cemiloğlu, İ., İmamverdi, A. (2021). *Azerbaycan âşık icracılığı sanatı*, İksat.
- İmamverdiyev, I. (2013). *Dede şimşir saz havaları antolojisi*. Elm ve Tahsil.
- İmamverdiyev, I. (2003). Azerbaycan halk âşıklarının özgün özellikleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (21).
- İsmailov, H. (2002). *Aşık yaratıcılığı menseyi ve inkişaf merhaleleri*. Elm.
- Kafkasyalı, A. (1996). *Mikayıl Azaflı hayatı-sanatı-eserleri*. Eser Ofsetb
- Kafkasyalı Ali, (2007). *İran Türk âşıkları ve milli kimlik*, Eser Ofset.
- Namazov, Q. (2013). *Ozan-aşık sənətinin tarixi*. Elm va Tahsil.
- Özarslan, M. (2001). Âşıklık geleneği içinde âşık müziği ve kimi problemler. *Erdem*, 13 (38), 399 410.
- Paşayev, Q., Azaflı, M. (2008). *Mikayıl Azaflı, qoca azaflıyam*, Nurlan.
- Rahimov, E. (2010). Medeniyet siyasetimizin beynelxalk uğurları. medeni muhteliflik sosyal-siyasi değer gibi. *Kulturologların II Milli Formu Beynelxalk Elmi-Praktik Konferans*, Bakı
- Şimşek, E. (2022). Sovyet kültürel patronaj sisteminde âşıklar. (Y. Gökkaplan Haz.). *Âşık Sanatı, 2022 Abdal Yılı*, Kesit Yayınları.

Sorumlu Yazar: Doç. Dr. Seher ATMACA

Çıkar Çatışması ve Finansal Destek: Yazar(lar) çıkar çatışması olmadığını ve finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Etik Beyanı: Yayınlanan makalede araştırma ve yayın etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'nin editör ve yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

